

КОЛЕРА И СВЕТА ИКОНА

Братство Пећке Патријаршије, с Иконом Богородице са Христом, прва недеља Поста (1910?), (власништво Славка Попадића из Пећи, могући аутор фотографије Петар Д. Петровић)

Узмеђу Глободера и Бабиног Моста на Косову логоровао је један батаљон анадолске војске 1911. године, јула месеца. Како је било при крају лета кад је било доста воћа, уз то млад кукуруз, диње и лубенице, тикве и краставци и друго поврће, то је војницима било добро дошло да уз пилав и дебело овнујско месо то послужи као посланица. Свакако, да су се неки прејели и добили неку врсту дизентерије и стомачну грозницу. Али та стомачна грозница и дизентерија била је за Анадолце као обична грозница, но, кад она пређе међу Черкезе, који су живели у том делу Косова, она их поче косити. Прво добију пролив са бљувањем и после два-три дана наступи смрт. То доцкан приметеле лекари, тек кад је та епидемија узела маха на Косову, па се брзо пренела у Косовску Митровицу и Вучитрн. Тако половином августа пуче глас по Приштини да се појавила колера код Глободера и да немилице коси.

Свет се нашао у чуду – шта ћемо сад?

Турски санитар је чинио све да се колера не шири. Забрањено је сирово воће и поврће, а дозвољено је и то само кувано, слабо кретање и стајање. Где год одете и прођете мирише

карбон и лизол. Креч се немилице троши бацајући га махом по нужницима и ћошковима улица где Турци врше малу нужду.

Свакога дана Рашко-призренска митрополија добија извештаје из свих крајева Старе Србије о појави колере, као и о броју смртних случајева.

Митровица извештава: Појавила се овде колера; данас једанаест мртвих у вароши.

Нови Пазар: Данас је умрло двадест и седморо; колера узима све више маха.

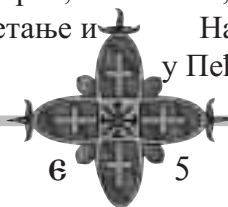
Пећ: Данас је умрло четрдесет и двоје; колера све више бесни.

Ђаковица извештава: Гром у коприве не бије. Ј. Ћесаревић, намесник. Сутра дан Ћесаревић депешира: Умрло од колере осморо; и у коприве гром бије.

Тако су сваког дана стизале депеша за депешом о стању ширења или опадању колере, као и бројно стање умрлих. Сваки дрхти, сваки стрепи, јер се човек бори са невидљивим микробима.

Свет почео да пије, јер је једини лек био: коњак, ракија шљивовица или комовица.

Највише плодног земљишта нашао је колера у Пећи и Новом Пазару. Томе су највише

допринели потоци и јазеви да се што више прошири.

У Пећи је сваки дан све већи број мртвих. Прекинути су потоци и јазови, ал је сад све доцкан.

Турци јуначки подносе. Али, видећи како Срби пију ракију почеше и они пити, па и поједини који никад нису осетили алкохол. Неста коњака у вароши, али га брзо донеше из Митровице и Солуна.

Многи су се Срби склонили са породицама ван вароши по околним селима: Љевоши, Црном Врху, Сиги и Брестовику.

Јадан прота Спаса, да га дохватите за нос, душа би му испала. Пребледео је, јер сваког часа очекује смрт. Он није смео побећи. Он је морао остати да са својим народом дели добро и зло.

Они који су раније пили, па и сад, неколико њих, који су се без страха кретали и сахрањивали мртве. Од њих се колера бојала, јер су они били поштеђени до краја – до престанка колере.

Турци се нису чували. Зато су имали највише жртава. – Дошао му еђељ!

Осамнаестог септембра, тако пред подне, улази заптија у кућу протe Спаса Поповића. Како је прота био кући, то га одмах прими. Заптија поздравља проту и на турском језику изнесе му разлог свог доласка:

- Звао вас мутесариф, ефендија!
- Ево, одмах с тобом долазим.

Пребаци мантију и пође са заптијом. После четврт часа већ је био код паше. Упавши у диванхану, даде паши пат (поздрав), и упита га:

- Ви сте ме звали?
- Седи, попа ефенди! И покаже му столицу ближе к себи. Прота Спаса седе.

- Како је са колером? – упита прота.
- Сваког дана је све већи број побољевања и смрти. Ако овако продужи, покосиће целу варош. Ово је чудо: децу не мори колера!!!

- Свакако, јак организам.
- Не знам, али и они који добро пију добро пролазе. Ја сам и раније пио, али сам сада удвостручио оброк!... Но, знате ли што сам вас ја звао?

- Да чујем!
- Причали су ми да ви у манастиру имате чудотворну икону Хазрети Мехреме.

Причали су ми, да, кад год би била у вароши Пећи нека болест, ви би ту икону носили по вароши и болест би прошла. Како би било да ви ове недеље прођете са иконом по вароши, по вашем атару, и учините све што треба по вери, не би ли се Алах и Хазрети Мехрема смиловали да колера престане.

- Како наредите, тако ћемо учинити!
- Све што је потребно ми ћемо припремити.
- Хвала вам, али ћу се ја постарати да у недељу буде све готово. Ако дозволите ја мислим да светимо водицу у касарни, Шадрвану и у основној школи, а после се враћамо назад у манастир Патријаршију.

- Дobar сте распоред направили! Дакле, ја вама, прото, остављам да се побринете за све.

- Дако Бог дадне и Света Богородица, да престане ова несрећа, која прети да уништи варош. Причала ми је баба да се у јесен 1841. године појавила чума, врста колере и да је грдно много покосила људи по Европи. Рачуна се двадесет и пет милиона. Причали су да је било читавих села која су остала пушта и да није остало никога да сахрани мртваце. Страшно! Дозволите ми да идем!

Устаје.

- Данас је петак. Ја ћу известити народ у недељу да дође у цркву да што свечаније буде!

Враћајући се кући, прота је свакога Србина или Србкињу које би срео у путу, известио да у недељу буду сви у цркви, јер ће сићи чудотворна икона, и да ће се светити водица: у касарни, на Шадрвану и у основној школи. Прота је просто летео. Више није презао од колере. Он се није бојао. Постао је душевно узвишен и морално расположен. Како и не би, кад иноврени траже помоћ и заштиту од чудотворне иконе, Свете Богородице из манастира Пећка патријаршија.

Истога дана сви су Срби знали за наређење мутесарифово.

Прота Спаса се одмах побринуо да у недељу нађе Србе који имају припремити астал, шандал за свећу, чинију за воду и струк босиљка. Известио је и управу манастира.

Сутрадан, у суботу је било око седамдесет смртних случајева. Свуда чујемо кукњаву и нарицање. Нестало је црних шамија и црнога платна. Све се распродао. Свет је утрнуо, јер свакоме виси мач смрти над главом.

Недеља је. Леп дан са сунцем.

Народ придолази у манастир, мушко и женско, да са литијом пође у варош.

Кад се сврши света литургија, настојатељ манастира узима свету икону и полази из манастира са чирацима и црквеним барјацима. Омладина пева тропар светој Богородици:

Чудна јеси, помошнице, пречистаја мати...

Радуј сја, заштитнице и спаситељице рода Сербскога крестоноснога...

Омладина и народ певају и друге црквене песме о светој Богородици. Кад је народ изашао из цркве, већ је стигла чета турских војника, које је послао паша, не ради одржавања реда и безбедности, него из почаста. Народ остаје.

Командир чете, Миљазим командује:

– Пушке на поздрав!

То чета одмах у тренутку изврши. Затим наређује, једна половина лево, а друга половина војника десно разређена дуж поворке.

Народ плива у радости.

И Турци су знали да ће бити литије, зато су изашли на пут где ће народ проћи.

У кругу касарне постављен је сто покривен лепим свиленим чаршавом. На столу су: шандал са свећом, чинија са водом и струк босиљка.

Мало даље стоји Хафер Тајар, мутесариф, у парадном оделу. А до њега је официрски кор. Тишина.

Улази литија. Омладина пева. Свештенство је у свечаном орнату, и одмах стају код стола окренути истоку. Сврши се водоосвећење.

Литија креће и долази код Шадрвана, где је маса Турака прекрила цео простор. После свршетка водоосвећења, литија иде Песком.

И долазе у основну школу где се има обавити водоосвећење. Сваки је тронут да немају речи да изразе своје одушевљење, своју радост. И лице им добило нову, поузданију боју, боју која улива наду – боју живота.

После свршеног водоосвећења, чета војника се враћа у касарну, а народ продужи пут за Патријаршију да отпрати Чудотворну икону Свете Богородице.

Сутра дан прота Спаса извештава депешом митрополију: данас је било седам смртних случајева. Бог ће нас спасити од ове несреће.

Од куда је дошло да мутесариф паша, Хафер Тајар, тражи од проте Спасе да народ са литијом, носећи Чудотворну икону свете Богородице, обиђе варош са јаком вером да ће престати колера?

Једна девојка, ћерка некога Турчина у Капешници,¹⁾ сањала је једне вечери почетком септембра овакав сан:

– Српски народ са литијом иде из цркве, а упоредо са Србима, са леве стране иду и Турци у варош. Један свештеник носи чудотворну икону Свете Богородице (Хазрети Мејреме). Света Богородица је пребацила крила и на једне и на друге, а из руку јој избија пламен.

Пробудивши се она је одмах испричала оцу и укућанима свој сан. Како су тога дана Турци из Капешнице имали седницу у школи код Црвене џамије, то је овај Турчин присутнима испричао сан своје кћери.

Не беше Турцима право. Онда је узео реч имам капешнички, мудериз²⁾ Абдулах ефендија:

– Станите браћо, ово је снила и у сну видела Хазрети Мејрему једна безгрешна девојка. Ви знате добро, да кад год би се појавила нека болештина у вароши да су Срби носили у варош икону Хазрети Мејреме и болест би прошла. Ви знате да и наш хазрети Мухамед добро каже за њу, па што не би умолили већила деспот ефендије да прође кроз варош. Ја ћу одмах после подне отићи код мутесариф паше, Хафера Тајара, да то он лично одобри и нареди. Још и ово да знате: болест ће престати и ја ћу бити последњи курбан (жртва).

Заиста, тог поподнева мудериз Абдулах ефендија је одмах отишао код паше и све му испричао. Као што је мудериз Абдулах ефендија прорекао, да ће он бити последња жртва колере, тако је и било. Четвртог дана он је пао на постељу и после неколико часова испустио је душу.

Свечано је сахрањен, јер је уживао добар глас и велико поштовање код својих суграђана.

Вера твоја спасит сја! ...

*Петар Д. ПЕТРОВИЋ
(Приче из Старе Србије)*

¹⁾ Део града Пећи

²⁾ Наставник у верској школи (медреси)